

DOI <https://doi.org/10.32782/3041-1297/2025-1-5>

Н. А. Зобенько, Ю. О. Соловей, В. Г. Бондар

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, м. Черкаси, Україна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3833-958X> – Н. А. Зобенько

<https://orcid.org/0000-0003-4778-7640> – Ю. О. Соловей

<https://orcid.org/0000-0001-8874-4319> – В. Г. Бондар

olovey_yula@ukr.net

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ МОНІТОРИНГУ Й ОЦІНКИ ДОСЯГНЕНЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті висвітлено проблему підготовки майбутніх вихователів до проведення моніторингу й оцінювання досягнень дітей дошкільного віку.

Акцентовано увагу на необхідності високої професійної кваліфікації вихователя, який має бути здатний адаптувати педагогічний процес до індивідуальних і вікових особливостей дітей, а також ефективно використовувати новітні педагогічні технології. Окрім традиційного виховання, важливим складником діяльності вихователя є моніторинг і оцінювання досягнень дітей, що передбачає тісну співпрацю з батьками для забезпечення гармонійного розвитку дитини.

Особлива увага звертається на важливість професійної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти, яка має враховувати всі аспекти професійної діяльності та відповідати вимогам сучасної педагогіки. Зазначено, що професійна підготовка майбутніх вихователів ґрунтується на компетентнісному підході, що включає знання та вміння, необхідні для ефективного оцінювання та моніторингу розвитку дітей. Для цього майбутні вихователі повинні володіти оцінювально-аналітичною, організаційною та прогностичною компетентностями, що дозволяють адаптувати педагогічний процес до індивідуальних потреб дітей.

Проаналізовано роль оцінювально-аналітичної компетентності вихователя, яка охоплює знання теорій розвитку дітей, уміння застосовувати сучасні методи моніторингу й аналізу досягнень дітей, а також здатність коригувати освітній процес відповідно до отриманих результатів. З'ясовано, що ці компетентності мають когнітивну, операційно-технологічну, особистісну, комунікативну й інтеграційну складові частини, що забезпечують комплексний підхід до розвитку дітей у дошкільному закладі.

Узагальнено, що ефективна професійна підготовка майбутніх вихователів у закладах вищої освіти має включати елементи, які сприяють розвитку оцінювально-аналітичної компетентності, що забезпечить ефективне застосування отриманих знань і навичок у майбутній практичній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти. Зазначено, що опанування здобувачами освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» змісту навчальної дисципліни «Моніторинг і оцінка досягнень дітей дошкільного віку» сприятиме формуванню системи знань, умінь і навичок, що відповідають вимогам сучасності та забезпечать ефективне їх застосування в майбутній практичній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.

Виокремлено основні напрями професійної підготовки майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти до проведення моніторингу й оцінювання досягнень дітей дошкільного віку: теоретична, ціннісно-мотиваційна та практична підготовка. Зазначені напрями підготовки повинні реалізовуватися комплексно, з урахуванням компетентнісного підходу в освітньому процесі, забезпечувати всебічний розвиток майбутніх вихователів для ефективного здійснення моніторингу й оцінювання досягнень дітей дошкільного віку.

Ключові слова: заклади вищої освіти (ЗВО), заклади дошкільної освіти (ЗДО), моніторинг, оцінювання досягнень, діти дошкільного віку, навчальна дисципліна, професійна підготовка, компетентність, компетенції, оцінювально-аналітична компетентність, здобувачі освіти, педагогічна діяльність, напрями професійної підготовки, теоретична, ціннісно-мотиваційна та практична.

PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS TO MONITOR AND EVALUATE THE ACHIEVEMENTS OF PRESCHOOL CHILDREN

Abstract. The article highlights the problem of training future educators to monitor and evaluate the achievements of preschool children.

The emphasis is on the need for high professional qualifications of the educator, who must be able to adapt the pedagogical process to the individual and age characteristics of children, as well as effectively use the latest pedagogical technologies. In addition to traditional education, an important component of the educator's activity is monitoring and evaluating children's achievements, which involves close cooperation with parents to ensure the harmonious development of the child.

Special attention is paid to the importance of professional training of future specialists in preschool education, which should take into account all aspects of professional activity and meet the requirements of modern pedagogy. It is noted that the professional training of future educators is based on a competency-based approach, which includes the knowledge and skills necessary for effective assessment and monitoring of children's development. To do this, future educators must have evaluative and analytical, organizational and prognostic competencies that allow adapting the pedagogical process to the individual needs of children.

The role of the teacher's evaluative and analytical competence, which includes knowledge of child development theories, the ability to apply modern methods of monitoring and analyzing children's achievements, as well as the ability to adjust the educational process in accordance with the results obtained, has been analyzed. It has been found that these competences have cognitive, operational-technological, personal, communicative and integrative components that provide a comprehensive approach to the development of children in a preschool institution.

It is summarized that effective professional training of future educators in higher education institutions should include elements that contribute to the development of evaluative and analytical competence, which will ensure the effective application of the acquired knowledge and skills in the future practical activities of a preschool educator. It is noted that the mastery by students of the specialty 012 "Preschool Education" of the content of the academic discipline "Monitoring and Evaluation of Achievements of Preschool Children" will contribute to the formation of a system of knowledge, skills and abilities that meet the requirements of modernity and will ensure their effective application in the future practical activities of a preschool educator.

The main areas of professional training of future preschool teachers for monitoring and assessing the achievements of preschool children are identified: theoretical, value-motivational and practical training. These areas of training should be implemented comprehensively, taking into account the competency-based approach in the educational process, ensuring the comprehensive development of future teachers for effective monitoring and assessment of the achievements of preschool children.

Key words: higher education institutions (HEIs), preschool education institutions (PEIs), monitoring, achievement assessment, preschool children, academic discipline, professional training, competence, competencies, evaluative and analytical competence, education seekers, pedagogical activity, areas of professional training, theoretical, value-motivational and practical.

Постановка й обґрунтування актуальності проблеми. У контексті постійних змін національної системи освіти постають нові вимоги до професійної підготовки майбутніх вихователів, що передбачають формування як загальних, так і фахових компетентностей. Основною метою освітніх інновацій є підготовка висококваліфікованих і конкурентоспроможних фахівців, які здатні ефективно вирішувати складні освітні завдання, проводити моніторинг і оцінювання досягнень дітей дошкільного віку, розв'язувати проблеми інноваційного та дослідницького характеру, що потребують застосування компетентностей у галузі навчання та виховання дітей дошкільного віку.

Відповідно до нормативно-правових документів, як-от Державна національна програма

«Освіта» (Україна XXI ст.), Національна доктрина розвитку освіти, закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», освіта має відповідати рівню освіти розвинутих держав. У контексті інтеграції України з європейським співтовариством дедалі більшої актуальності набуває проблема підготовки кваліфікованих фахівців для роботи в закладах дошкільної освіти (далі – ЗДО), які здатні здійснювати моніторинг і оцінювання досягнень дітей дошкільного віку.

Актуальність дослідження теми зумовлена необхідністю запровадження сучасних методів оцінювання та моніторингу в систему дошкільної освіти. Вихователі повинні бути підготовлені не тільки до навчання дітей, але й до систематичного моніторингу їхнього розвитку в різних аспектах,

що сприяє індивідуалізації навчального процесу та забезпечує всебічний розвиток дитини. З огляду на інтеграцію національної освітньої системи з міжнародними стандартами, важливим складником професійної підготовки майбутніх вихователів є здатність ефективно застосовувати методики оцінювання та моніторингу для підвищення якості педагогічної практики. Оцінювання досягнень дітей є важливим інструментом для корекції освітніх програм і планів, що дозволяє об'єктивно визначити рівень розвитку дитини, оптимізувати освітній процес.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам підготовки фахівців у закладах вищої освіти присвятили свої дослідження такі вчені, як Л. Артемова, В. Базелюк, В. Бондар, Н. Буринська, С. Гончаренко, І. Зязюн, Є. Карпова, В. Кремень, С. Мартиненко, В. Огнев'юк, О. Пехота, І. Підласий, О. Савченко, С. Сисоєва, М. Ярманченко й інші. Проблематику професійної підготовки майбутніх вихователів досліджували у своїх роботах такі науковці, як Л. Артемова, Г. Беленька, А. Богуш, Н. Голота, М. Євтух, Л. Загородня, Л. Зданевич, О. Кононко, В. Кузь, О. Кучерявий, Н. Лисенко, І. Луценко, М. Машовець, Л. Плетеницька, Т. Поніманська, Т. Слободянюк та інші.

У сучасній психолого-педагогічній літературі набувають актуальності праці, присвячені загальним питанням дослідження моніторингу в педагогічному процесі (Г. Беленька, В. Беспалько, А. Богуш, Т. Богачик, Н. Вербицька, Н. Вознюк, Т. Грицишина, А. Денисенко, О. Дурманенко, Г. Єльнікова, І. Жадленко, Є. Заїка, О. Коберник, О. Косенчук, Ю. Косенчук, Л. Курило, К. Крутій, М. Клименко, В. Лізинський, О. Листопад, О. Михайленко, А. Прищеп, Ю. Соловей, Л. Швайка).

Аналіз наукової літератури дає змогу стверджувати, що більшість дослідників зосереджуються на загальних аспектах проведення моніторингової діяльності, однак питання специфіки підготовки майбутніх вихователів до проведення моніторингу й оцінювання досягнень дітей дошкільного віку залишається не досить вивченим.

Мета статті – обґрунтувати особливості фахової підготовки майбутніх вихователів до здійснення моніторингу й оцінювання досягнень дітей дошкільного віку, виокремити відповідні напрями такої підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині постає необхідність проведення моніторингу якості дошкільної освіти загалом і освітнього процесу зокрема.

Моніторинг динаміки досягнень дітей дошкільного віку є важливим інструментом оцінювання

ефективності освітнього процесу та визначення якості дошкільної освіти. Якість дошкільної освіти розглядається як збалансована відповідність її складників визначеним цілям, актуальним потребам, соціальним вимогам, нормативам і державним стандартам. Вона охоплює сукупність характеристик і параметрів освітнього середовища, змісту, методів і результатів педагогічної діяльності, реалізація яких забезпечує всебічний розвиток дитини, збереження її фізичного та психічного здоров'я, а також сприяє успішній адаптації і підготовці до наступного етапу навчання.

Варто підкреслити, що ефективність функціонування і розвитку системи ЗДО тісно пов'язана з відстеженням результатів, тобто освітнім моніторингом, необхідним компонентом якого є педагогічна діагностика. Пріоритетним напрямом діяльності закладів дошкільної освіти є спрямування освітнього процесу на реалізацію Базового компонента дошкільної освіти та чинних освітніх програм. У сучасному закладі дошкільної освіти актуальними є питання, пов'язані з організацією системи моніторингу якості дошкільної освіти [9, с. 4].

Моніторинг якості дошкільної освіти дозволяє визначити успішність і результативність освітнього процесу відповідно до державних стандартів; сприяє підвищенню професійної компетентності педагогічних працівників; сприяє доцільному управлінню якістю стану освітнього процесу в закладі; прогнозує перспективи розвитку ЗДО, покращує його імідж [19, с. 5–6].

У контексті сучасних уявлень про мету освіти як розвиток компетентностей дитини (тобто готовності до вирішення нових завдань і дій у ситуації невизначеності), на наш погляд, у визначенні критеріїв результативності дошкільної освіти необхідно орієнтуватися саме на досягнення дітей у розвитку здібностей, для яких дошкільне дитинство є сензитивним періодом, дані характеристики є актуальними для дошкільнят і такими, що готують дитину до включення в нове шкільне життя. Окрім того, показником благополучності дитини є її емоційний стан, який відображається в рівні тривожності й ініціативності, фізичного здоров'я [5].

До традиційних критеріїв оцінювання результатів дошкільної освіти, що є індикаторами її якості, належать показники особистісного розвитку випускників закладів дошкільної освіти. Серед них особливу увагу приділяють рівню сформованості базових якостей особистості, обсягу засвоєної навчальної інформації відповідно до змісту освітньої програми, мотиваційній зумовленості поведінки, виявам креативності та пізнавальної

активності, а також загальному рівню готовності дитини до шкільного навчання.

Отже, критерії розвитку дитини дошкільного віку є показниками результативності дошкільної освіти та якості педагогічного процесу.

Моніторинг дошкільної освіти, відповідно до концептуальних засад сучасної педагогіки, передбачає систематичне, науково обґрунтоване спостереження, аналіз і оцінювання динаміки індивідуальних досягнень дитини в різних сферах її життєдіяльності. Проте ефективність реалізації цього процесу безпосередньо залежить від професійної компетентності педагога, рівня його методичної, діагностичної, психологічної та аналітичної підготовки.

Сучасна дошкільна освіта вимагає від педагогів високого рівня професіоналізму, що забезпечується через розвиток компетентності вихователя і вдосконалення підготовки фахівців. Одним з важливих аспектів цієї підготовки є вміння здійснювати моніторинг і оцінювання досягнень дітей дошкільного віку.

О. Михайленко [8, с. 71–72] акцентує увагу на необхідності якісної підготовки майбутніх фахівців дошкільної освіти до здійснення моніторингової діяльності в умовах закладу дошкільної освіти. Така підготовка є складною, багатовекторною структурою, що охоплює не лише формування професійних знань, умінь і навичок, а й розвиток у вихователя здатності до науково-дослідницької, інноваційної, комунікативної діяльності. Сучасний педагог має бути готовим до реалізації освітнього процесу з урахуванням вікових, індивідуально-особистісних особливостей дітей, активно застосовувати інформаційні технології, новітні форми та методи виховання, аналізувати та моделювати поведінку дітей, забезпечувати ефективну взаємодію із сім'єю. Зокрема, особлива увага приділяється здатності педагога здійснювати рефлексію власної професійної діяльності, визначати актуальні завдання освітнього процесу, інтегрувати передовий педагогічний досвід і підтримувати розвиток дитини як самостійної, творчої особистості.

Виокремлюють також критерії оцінювання діяльності педагога, що характеризують: вплив педагога на розвиток кожної дитини (своєчасність появи новоутворень у дітей групи, позитивні зміни в розвитку дитини за рік, захищеність дітей у присутності педагога, бажання відвідувати садок); характер особистісно орієнтованої взаємодії вихователя з дітьми; професійні смислові настанови; володіння педагогічними технологіями; здатність створити розвивальне середовище щодо особистісного розвитку дитини. Висновок про вплив

педагога на розвиток кожної дитини робиться на підставі вивчення динаміки формування життєвої компетентності вихованця, спостережень за дитиною в різних видах діяльності: під час гри та спілкування, у предметно-практичній діяльності; спілкування з батьками дитини [10].

Отже, сучасний вихователь закладу дошкільної освіти має бути висококваліфікованим фахівцем, здатним адаптувати педагогічний процес відповідно до індивідуальних і вікових особливостей дітей. Його роль включає не лише традиційне виховання, а й здійснення моніторингової діяльності, використання новітніх педагогічних технологій, а також активну співпрацю з батьками для забезпечення гармонійного розвитку дітей. Майбутні вихователі повинні володіти широким спектром професійних навичок, включаючи дослідницьку діяльність, управління освітнім процесом і адаптацію до сучасних вимог педагогіки.

Логіка дослідження потребує передусім конкретизації феномену «професійна підготовка» майбутнього вихователя через уточнення змісту ключового поняття «підготовка». Так, у педагогічному словнику «підготовка» трактується як формування та збагачення настанов, знань, умінь, які необхідні людині для адекватного виконання специфічних завдань [11].

Дане поняття походить від слова «підготувати», що означає «результат навчання – як процесу надання необхідних знань для чогось», «сукупність попередніх дій, які полегшують реалізацію якихось подальших дій чи процесів». Щодо поняття «професійна підготовка», то згідно із Законом України «Про вищу освіту» цей термін характеризується як здобуття кваліфікації за відповідним напрямом підготовки чи спеціальності [4].

Аналіз наукових публікацій щодо тлумачення поняття «професійна підготовка майбутніх вихователів» виявляє різноманітність підходів і трактувань, запропонованих дослідниками.

У межах нашого дослідження поняття «професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти» науковці розглядають як багатофакторну структуру, головне завдання якої полягає в набутті кожним студентом – майбутнім вихователем особистісного смислу діяльності, формуванні фахової майстерності, дедалі сильнішого інтересу до роботи з дітьми та їхніми батьками, а також у розвитку успішності фахової діяльності [12, с. 101].

Змістовно ёмкою вважаємо дефініцію поняття «професійна підготовка», запропоновану Т. Танько: це система організаційних і педагогічних заходів, які забезпечують формування в особистості професійної спрямованості, сис-

теми знань, навичок, умінь і професійної готовності, що визначається як суб'єктивний стан особистості, яка вважає себе здатною і підготовленою до виконання професійної діяльності та прагне її виконувати [18].

Зокрема, професійну підготовку фахівців дошкільної освіти Н. Мельник [7, с. 108] визначає як «результат комплексного освітнього процесу, що характеризується широтою загального світогляду й високої загальної культури особистості, володінням професійними знаннями з педагогіки, психології, теорії та наукових основ управління; це спроможність вихователя реалізувати свої знання на практиці; це вміння застосовувати весь спектр традиційних і інноваційних методів психолого-педагогічного, соціального дослідження, усього комплексу педагогічних і управлінських умінь».

І. Прокопенко й О. Мкртічян аналізують поняття «підготовка майбутніх вихователів» як цілісний освітній процес, спрямований на формування здатності майбутніх вихователів до набуття знань, фахових умінь, професійного мислення, розвиток особистісних якостей, що стимулюватимуть саморозвиток і самовдосконалення в подальшій професійній діяльності [14, с. 148].

У контексті зазначених вимог професійна підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти, від якої залежать подальша освіта, розвиток, вихованість майбутнього покоління, має враховувати всі компоненти професійної діяльності майбутнього фахівця та відповідати сучасним вимогам.

Зміст фахової підготовки передбачає формування низки компетентностей відповідно до стандарту вищої освіти за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти та професійного стандарту.

Тому актуальною є проблема пошуку нових підходів до організації освітнього процесу в закладах вищої освіти, орієнтованого на формування моніторингових знань, умінь і навичок майбутніх фахівців – здобувачів вищої освіти спеціальності 012 Дошкільна освіта; формування їхніх знань і вмінь аналізувати результати моніторингу якості дошкільної освіти, відповідно коригувати освітню діяльність закладів дошкільної освіти та якісно діагностувати сформованість ключових компетентностей у здобувачів дошкільної освіти (відповідно до державного стандарту дошкільної освіти [13] «Про затвердження базового компонента дошкільної освіти»).

Ми поділяємо думку науковців і практиків, що велике значення має саме якісна організація процесу професійної підготовки майбутніх вихователів в умовах закладу вищої освіти (далі – ЗВО). Професійна підготовка майбутніх фахівців ґрун-

тується на компетентнісному підході, згідно з яким результатом системи професійної підготовки є професійна компетентність фахівця як базова характеристика його професійної діяльності, що містить змістовий (знаннєвий) і процесуальний (уміннєвий) компоненти.

Коли ж ми говоримо про професійну компетентність майбутніх педагогічних працівників закладу дошкільної освіти (як і вчителів початкової школи, інших педагогів), то йдеться про професійно-педагогічну компетентність як складну систему професійно-особистісних якостей педагога, яка формується внаслідок інтеграції досвіду, теоретичних знань, практичних умінь, значущих для педагога особистісних якостей [15].

Кінцевим результатом професійної підготовки є формування педагогічної компетентності, що забезпечить готовність і здатність особистості здійснювати моніторинг і оцінювання досягнень дітей дошкільного віку в умовах ЗДО. Відомо, що набуття компетентності та компетенцій майбутніми вихователями розпочинається з їх професійної підготовки в ЗВО, формується впродовж професійного розвитку. Професійна компетентність формується під час просування студентів у процесі навчання від етапу до етапу.

У Законі України «Про освіту» категорію компетентності визначено як динамічну комбінацію знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особистості успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність [16].

Для формування компетентного працівника у сфері педагогічної освіти випускник повинен набути чітко визначений набір компетенцій, які є необхідними для ефективного виконання його професійних обов'язків у майбутній діяльності. Так, у законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про вищу освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти окреслено напрями оновлення освіти, зорієнтовані на особистісне зростання майбутнього педагога та формування фахових компетентностей, необхідних вихователів закладу дошкільної освіти.

Компетентність майбутнього педагога є основним чинником, який визначає рівень його здатності до ефективного здійснення професійної діяльності. Вона включає не тільки знання теоретичних аспектів педагогіки та психології, але й здатність застосовувати ці знання на практиці. Важливо, щоб майбутній вихователь мав сформовані компетенції, які дозволяють йому ефективно здійснювати моніторинг і оцінювання розвитку дітей.

Компетенції є більш конкретними складниками компетентності. Для вихователя це, зокрема, уміння застосовувати різноманітні методи оцінювання, як-от спостереження, стандартизовані тести, портфоліо й інтерв'ю з батьками. Компетенції майбутніх педагогів у ЗВО повинні включати знання і навички, які допоможуть організувати ефективний моніторинг розвитку дітей і коригувати освітній процес на основі отриманих результатів.

Отже, формування компетентності у вихователів є ключовим елементом їх підготовки до професійної діяльності, що безпосередньо пов'язано з вимогами професійного стандарту. Професійний стандарт «Вихователя закладу дошкільної освіти» виступає основою для побудови освітнього процесу, зокрема для організації моніторингу й оцінювання досягнень дітей, що забезпечує узгодженість педагогічної діяльності із сучасними вимогами та стандартами освіти.

Саме в даному документі трудовою функцією вихователя закладу дошкільної освіти визначено організацію, забезпечення та реалізацію освітнього процесу, яка потребує наявності прогностичної, організаційної, оцінювально-аналітичної та предметно-методичної компетентностей. Однією із провідних професійних компетентностей визначено оцінювально-аналітичну як здатність вихователя здійснювати й інтерпретувати результати моніторингу якості освітньої діяльності, а також визначати рівень сформованості компетентностей у здобувачів освіти відповідно до державного стандарту дошкільної освіти [17].

Отже, з одного боку, стандарт надає чіткі вимоги до компетентності вихователя, з іншого – визначає інструменти для оцінювання ефективності його роботи через моніторинг і оцінювання розвитку дітей, що дозволяє забезпечити високий рівень якості дошкільної освіти й адаптацію процесу навчання під індивідуальні потреби кожної дитини.

О. Дурманенко [3, с. 98] у своїх дослідженнях акцентує увагу саме на формуванні оцінювально-аналітичної компетентності майбутнього вихователя.

Зазначимо, що оцінювально-аналітична компетентність вихователя ЗДО охоплює кілька важливих складників, які допомагають педагогам ефективно здійснювати оцінювання і аналіз розвитку дітей: когнітивний (знання теорій розвитку дітей, методів та інструментів оцінювання, а також розуміння вікових норм розвитку); операційно-технологічний (уміння ефективно застосовувати методи оцінювання, аналізувати результати та коригувати освітній процес відповідно до отриманих даних);

особистісний (рефлексія, самооцінка, емоційна чуйність, мотивація до постійного професійного розвитку і вдосконалення); комунікативний (уміння комунікувати з батьками, колегами й іншими фахівцями, ефективно обговорювати результати оцінювання та шляхи підтримки розвитку дітей); інтеграційний (здатність інтегрувати оцінювання у процес навчання, створювати індивідуальні програми розвитку для дітей, з урахуванням їхніх потреб і особливостей).

Варто підкреслити, що кожен із цих складників важливий для формування комплексної оцінювально-аналітичної компетентності вихователя, що допомагає йому працювати ефективно й забезпечувати гармонійний розвиток дітей.

Цілком погоджуємося із тлумаченням вченої [3, с. 98], що особистісний складник оцінювально-аналітичної компетентності вихователя інтегрує когнітивний і операційно-технологічний складники й найбільшою мірою враховує специфіку професійної діяльності: організацію освітнього дитячого розвивального середовища, взаємодію не лише з дітьми дошкільного віку – здобувачами дошкільної освіти, а й із їхніми батьками, із громадськістю, з медичними, культурними закладами, наступність з освітнім процесом у початковій школі тощо, а також забезпечує достовірність і об'єктивність аналізу результатів оцінювальної діяльності.

Аналіз праць науковців і власний досвід роботи дають змогу стверджувати, що для формування цієї компетентності необхідно покращувати теоретичну та методичну базу, що охоплює такі важливі аспекти: засади здійснення моніторингу в освітньому процесі (включає розуміння принципів і завдань моніторингу, його роль у забезпеченні якості освітнього процесу й адаптації підходів до індивідуальних потреб дітей); технології проведення моніторингу якості освітньої діяльності та сфери застосування його результатів (важливо володіти технологіями збору, аналізу й інтерпретації даних про досягнення дітей, що дає можливість коригувати освітні стратегії, сприяти розвитку кожної дитини); методи оцінювання результатів рівня сформованості ключових компетентностей вихованців і сфера їх застосування (потребує знання та використання різноманітних методів та інструментів для оцінювання рівня розвитку дітей, з урахуванням їхніх індивідуальних особливостей і вікових характеристик).

На наш погляд, формування оцінювально-аналітичної компетентності в майбутнього вихователя є невід'ємною частиною професійної підготовки, оскільки вона забезпечує здатність ефективно оцінювати й аналізувати розвиток дітей. Для досяг-

нення цієї мети важливо, щоб процес підготовки в закладах вищої освіти (ЗВО) містив елементи, які сприяють розвитку цієї компетентності. Зокрема, програма навчання повинна передбачати як теоретичну підготовку, що охоплює основи оцінювання розвитку дітей, так і практичну підготовку, яка забезпечує здобувачів уміннями застосовувати сучасні методи моніторингу й аналізу досягнень дітей дошкільного віку в реальних умовах освітнього процесу.

Зокрема, Г. Беленька наголошує, що професійна компетентність педагога-вихователя дітей дошкільного віку охоплює такі сфери компетенції, як оздоровчо-профілактична, *діагностико-прогностична*, навчально-розвивальна, методична, виховна, комунікативна, організаційно-педагогічна, контрольна, просвітницька, самовдосконалення, кожна з яких потребує від вихователя, окрім професійних знань і вмінь, ще й наявності позитивних світоглядних настанов і розвитку особистісних професійно значущих рис характеру [1].

Ми солідарні з позицією О. Листопад [6, с. 127] щодо виокремлення основних компонентів професійної компетентності вихователів ЗДО, як-от: наявність знань теоретичних і практичних основ педагогіки, вікових та індивідуальних психологічних і фізіологічних особливостей дітей, методів діагностики, що дозволяють визначити унікальні потреби, сильні сторони й потенційні можливості кожної дитини у групі; навички та вміння у створенні безпечного, розвивального середовища, особистісно орієнтованої взаємодії з дітьми, організації спільної діяльності та спілкування дітей; володіння варіативними освітніми заходами й технологіями, навички та вміння взаємодії з батьками та командної взаємодії.

Т. Грицишина [2, с. 45] підкреслює важливість систематичного моніторингу й оцінювання досягнень дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. Проведення такої роботи потребує сформованості професійних умінь не лише у психолога, а й у вихователя, який безпосередньо перебуває з дітьми в щоденному освітньому процесі. Саме вихователь має бути здатним своєчасно помічати зміни в поведінці дитини, адекватно реагувати на них та сприяти гармонійному розвитку особистості. Однією із ключових професійних функцій вихователя є гностична, що передбачає глибоке пізнання індивідуальних особливостей кожної дитини. Це необхідно для створення відповідних педагогічних умов, які сприятимуть максимальному розкриттю потенціалу кожного вихованця та реалізації його внутрішніх можливостей.

Отже, професійна компетентність вихователя дошкільного закладу охоплює не лише знання та вміння, а й здатність здійснювати ефективний моніторинг розвитку дітей, оцінювати їхні досягнення та коригувати освітній процес на основі отриманих результатів. Це потребує наявності таких компетентностей, як оцінювально-аналітична, організаційна та прогностична, які забезпечують можливість адаптації педагогічного процесу до індивідуальних потреб дітей.

З огляду на вищезначене, для формування професійної компетентності майбутніх вихователів у сфері розвитку, навчання та виховання дітей, а також для ефективного здійснення моніторингової діяльності в закладах дошкільної освіти вважається доцільним уведення в навчальні плани закладів вищої освіти освітнього компонента «Моніторинг і оцінка досягнень дітей дошкільного віку». Вивчення цієї дисципліни дозволяє студентам засвоїти методи оцінювання та аналізу результатів моніторингу, а також здобути навички коригування освітнього процесу на основі отриманих даних. Це сприяє розвитку професійної рефлексії та забезпечує ефективну інтеграцію теоретичних знань із практичною діяльністю, що є важливим етапом підготовки кваліфікованих педагогів.

Студенти вивчають основні методи моніторингу й оцінювання розвитку дітей дошкільного віку, серед яких спостереження, тести й анкети, а також інноваційні підходи, зокрема застосування цифрових технологій (електронні портфоліо, онлайн-опитування). Це сприяє формуванню в майбутніх фахівців здатності використовувати різноманітні інструменти оцінювання, які враховують вікові й індивідуальні особливості розвитку дітей. Здобувачі вищої освіти опановують методи інтерпретації результатів моніторингу з метою коригування освітніх стратегій, що забезпечує створення інклюзивного середовища та підтримує безперервний розвиток дітей.

Дисципліна також сприяє розвитку рефлексивних навичок у майбутніх вихователів щодо оцінювання власної педагогічної діяльності. З опануванням методів моніторингу й оцінювання вони набувають здатності аналізувати ефективність своїх педагогічних підходів, що є важливим компонентом для безперервного вдосконалення професійної практики.

Однією з головних переваг цього курсу є його практична орієнтація. Так, відповідно організована педагогічна практика виступає як засіб професійного й особистісного становлення майбутнього вихователя як компетентного фахівця, а також є індикатором готовності студентів до

роботи в сучасних закладах дошкільної освіти. Здобувачам вищої освіти замало лише отримати знання, важливо ще й вміти їх застосовувати на практиці, тобто мати професійні вміння щодо здійснення моніторингу й оцінювання досягнень дітей дошкільного віку. Студенти мають можливість застосовувати теоретичні знання під час виробничих педагогічних практик, коли працюють із дітьми в реальних умовах закладів дошкільної освіти, що дозволяє їм здобути безцінний досвід у застосуванні різноманітних методів оцінювання та моніторингу, суттєво підвищує якість їхньої подальшої професійної діяльності.

Викладання освітнього компонента «Моніторинг і оцінка досягнень дітей дошкільного віку» сприяє підготовці фахівців, які здатні проводити якісне оцінювання розвитку дітей, дозволяє своєчасно виявляти можливі труднощі в навчанні, розвитку дитини, здійснювати корекційні заходи на ранніх етапах, забезпечує таким чином високий рівень якості дошкільної освіти.

Досвід роботи дає змогу стверджувати, що вивчення курсу сприяє формуванню в майбутніх вихователів необхідних компетенцій для забезпечення високої якості дошкільної освіти, індивідуалізації підходу до дітей і впровадження інноваційних технологій. Студенти набувають теоретичних знань і практичних навичок для оцінювання та коригування освітнього процесу з урахуванням індивідуальних потреб дітей, що є важливим елементом розвитку дошкільної освіти. Професійна підготовка до проведення моніторингу й оцінювання забезпечує готовність до сучасних педагогічних викликів, підвищує ефективність освітнього процесу та розвиток дітей.

Здійснений аналіз наукової літератури та власний досвід роботи дають можливість виокремити основні напрями професійної підготовки майбутніх вихователів ЗДО до проведення моніторингу й оцінювання досягнень дітей дошкільного віку: теоретична, ціннісно-мотиваційна та практична підготовка.

Теоретична підготовка охоплює збагачення змісту навчальних дисциплін психолого-педагогічного спрямування, що сприяє формуванню у здобувачів освіти знань про особливості розвитку дітей раннього та дошкільного віку, що є основою для подальшого здійснення моніторингу й оцінювання.

Так, ціннісно-мотиваційна підготовка передбачає стимулювання педагогічної спрямованості здобувачів, формування позитивної мотивації до професійної діяльності, зокрема й до проведення моніторингу й оцінювання досягнень дітей. Це передбачає акцент на ціннісних пріоритетах про-

фесії, розвиток емоційно-психологічної готовності до вирішення професійних завдань, а також роботи в умовах невизначеності.

Практична підготовка забезпечує створення умов для формування практичних умінь і навичок у студентів, засвоєння методів і прийомів моніторингу в освітньому процесі закладу дошкільної освіти. Важливим складником є розвиток здатності до самоконтролю, саморегуляції, удосконалення навичок комунікації і співпраці, а також організації партнерської взаємодії з учасниками освітнього процесу.

Загалом, зазначені напрями підготовки повинні реалізовуватися комплексно, з урахуванням компетентнісного підходу в освітньому процесі, забезпечувати всебічний розвиток майбутніх вихователів для ефективного здійснення моніторингу й оцінювання досягнень дітей дошкільного віку.

Висновки. Підсумовуючи сказане, варто наголосити, що проблема підготовки майбутніх вихователів ЗДО до проведення моніторингу й оцінювання досягнень дітей дошкільного віку в сучасних умовах є надзвичайно актуальною і багатоаспектною, передбачає реалізацію теоретичного, ціннісно-мотиваційного та практичного напрямів. Опанування здобувачами освіти спеціальності 012 «Дошкільна освіта» змісту навчальної дисципліни «Моніторинг і оцінка досягнень дітей дошкільного віку» сприятиме формуванню системи знань, умінь і навичок, що відповідають вимогам сучасності та забезпечать ефективне їх застосування в майбутній практичній діяльності вихователя закладу дошкільної освіти.

Перспективу подальших досліджень убачаємо у збагаченні й розширенні завдань підготовки майбутніх педагогів до проведення моніторингової діяльності шляхом використання практико-орієнтованих інноваційних технологій, доповнення змісту науково-дослідницької діяльності здобувачів вищої освіти, а також із використанням потенціалу неформальної та інформальної освіти.

Список літератури:

1. Беленька Г. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності вихователів дошкільних навчальних закладів в умовах ступеневої підготовки : дис. ... докт. пед. наук : 13.00.08. Київ, 2012. 493 с.
2. Грицишина Т. Діагностика предметної діяльності дитини раннього віку як основний критерій її психічного розвитку. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2013. № 7. С. 42–46.
3. Дурманенко О. Формування оцінювально-аналітичної компетентності в майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти. *Науковий часопис*

національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5 «Педагогічні науки: реалії та перспективи». Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 91. С. 96–101.

4. Закон України «Про вищу освіту». *Освіта України*. 26 лютого 2002. № 17. С. 2.

5. Клименко М., Прищеп А., Вознюк Н. Моніторинг довкілля : підручник. Київ : Академія, 2006. 360 с.

6. Листопад О. Експериментальне дослідження формування професійно-творчого потенціалу майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Наука і освіта*. 2015. Вип. 9. С. 125–131.

7. Мельник Н. Професійна підготовка вихователів дошкільних навчальних закладів у контексті компетентнісної парадигми вітчизняної освіти: проблема визначення структури професійної компетентності. *Збірник наукових праць Херсонського державного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2016. Вип. 73 (1). С. 107–115.

8. Михайленко О. Підготовка майбутніх фахівців дошкільної освіти до реалізації індивідуального підходу в освітньому процесі. *Теорія та практика підготовки фахівців*. 2022. С. 68–78.

9. Моніторинг якості дошкільної освіти : навчально-методичний посібник / авт.-уклад. Ю. Соловей. Черкаси, 2019. 118 с.

10. Моніторинг якості освіти: принципи, форми, вимоги : довідник-посібник. Хмельницький : ХОППО, 2013. 61 с.

11. Педагогічний словник / за ред. М. Ярмаченка. Київ : Пед. думка, 2001. 514 с.

12. Підготовка вихователя до розвитку особистості дитини в дошкільному віці : монографія / Г. Беленька та ін. ; за заг. ред. І. Загарницької. Київ : Вид-во НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2009. 310 с.

13. Про затвердження базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) : наказ МОН України № 33 від 12.01.2021 р. URL : <https://mon.gov.ua/ua/> (дата звернення: 04.04.2025).

14. Прокопенко І., Мкртічян О. Сучасні дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів у педагогічній теорії та практиці. *Педагогіка та психологія : збірник наукових праць*. 2019. Вип. 61. С. 146–164.

15. Професійна компетентність вчителя початкових класів : навчально-методичний посібник для вчителів / авт.-упоряд. : В. Берека, А. Галас. Харків : Ранок, 2018. 496 с.

16. Про освіту: Закон України від 05.09.2017р. №2145–VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 03.04.2025).

17. Вихователь закладу дошкільної освіти : професійний стандарт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> (дата звернення: 03.04.2025).

18. Танько Т. Теорія та практика музично-педагогічної підготовки майбутніх вихователів дошкільних закладів у педагогічних університетах : автореф. дис... докт. пед. наук. Харків, 2004. 41 с.

19. Швайка Л. Педагогічний моніторинг у ДНЗ. Харків : ВГ «Основа», 2017. 192 с.

References:

1. Bielienka, H. (2012). *Teoretyko-metodychni zasady formuvannia profesiinoi kompetentnosti vykhovateliv doshkil'nykh navchal'nykh zakladiv v umovakh stupinevoi pidhotovky* [Theoretical and methodological foundations of forming the professional competence of preschool educators in the context of tiered training]. Doctor's thesis. Kyiv [in Ukrainian].

2. Hrytsyshyna, T. (2013). *Diahnostyka predmetnoi diial'nosti dytyny rannoho viku yak osnovnyi kryterii yii psykhnogo rozvytku* [Diagnosis of the child's subject activity in early childhood as the main criterion of its mental development]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti*, 7, 42–46 [in Ukrainian].

3. Durmanenko, O. (2023). *Formuvannia otsiniuvalo-analitychnoi kompetentnosti v maibutnikh vykhovateliv zakladu doshkil'noi osvity* [Formation of evaluative-analytical competence in future educators of preschool educational institutions]. *Naukovyi chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova. Seriiia 5 "Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy"*, 91, 96–101 [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy "Pro vyshchu osvitu" (2002) [Law of Ukraine "On Higher Education"]. Kyiv [in Ukrainian].

5. Klymenko, M., Pryshchepa, A., & Vozniuk, N. (2006). *Monitorynh dovkillia: pidruchnyk* [Environmental monitoring: Textbook]. Kyiv: Akademiia [in Ukrainian].

6. Lystopad, O. (2015). *Eksperymental'ne doslidzhennia formuvannia profesiino-tvorchoho potentsialu maibutnikh vykhovateliv doshkil'nykh navchal'nykh zakladiv* [Experimental research on the formation of the professional and creative potential of future educators of preschool educational institutions]. *Nauka i osvita*, 9, 125–131 [in Ukrainian].

7. Mel'nyk, N. (2016). *Profesijna pidhotovka vykhovateliv doshkil'nykh navchal'nykh zakladiv u kontekti kompetentnisnoi paradyhmy vitchyznianoї osvity: problema vyznachennia struktury profesijnoi kompetentnosti* [Professional training of preschool educators in the context of the competency-based paradigm of domestic education: the problem of defining the structure of professional competence]. *Zbirnyk naukovykh prats Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky*, 73 (1), 107–115 [in Ukrainian].

8. Mykhailenko, O. (2022). *Pidhotovka maibutnikh fakhivtsiv doshkil'noi osvity do realizatsii indyvidual'noho pidkhodu v osvitnomu protsesi* [Training future specialists in preschool education for implementing an individual approach in the educational

process]. *Teoriia ta praktyka pidhotovky fakhivtsiv*, 68–78 [in Ukrainian].

9. Solovey, Yu. (2019). *Monitorynh yakosti doshkilnoi osvity: Navchalno-metodychnyi posibnyk* [Monitoring the quality of preschool education: Educational-methodical manual]. Cherkasy [s.n.] [in Ukrainian].

10. *Monitorynh yakosti osvity: pryntsyipy, formy, vymohy: dovidnyk-posibnyk* [Monitoring the quality of education: Principles, forms, requirements: Reference manual] (2013). Khmelnytskyi: KHOIPPO [in Ukrainian].

11. *Pedahohichnyi slovnyk* (2001) [Pedagogical dictionary]. Kyiv [in Ukrainian].

12. Bieliienka, H., Bohinich, O., Borysova, Z., et al. (2009). *Pidhotovka vykhovatelya do rozvytku osobystosti dytyny v doshkil'nomu vitsi* [Preparation of the educator for the development of the child's personality in preschool age]. Kyiv: Vyd-vo NPU im. M.P. Drahomanova [in Ukrainian].

13. *Pro zatverdzhennia bazovoho komponenta doshkilnoi osvity (Derzhavnoho standartu doshkilnoi osvity)* [On approval of the basic component of preschool education (State Standard of Preschool Education)]. Nakaz MON Ukrainy № 33 vid 12.01.2021. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/> [in Ukrainian].

14. Prokopenko, I., Mkrtychyan, O. (2019). *Suchasni doslidzhennia problemy profesiinoi pidhotovky maibutnikh vykhovateliv u pedahohichnii*

teorii ta praktytsi [Modern research on the problem of professional training of future educators in pedagogical theory and practice]. *Pedahohika ta psykholohiya: zbirnyk naukovykh prats*, 61, 146–164 [in Ukrainian].

15. *Profesiina kompetentnist vchytelia pochatkovykh klasiv: navchalno- metodychnyi posibnyk dlia vchyteliv* (2018) [Professional competence of primary school teachers: educational and methodical manual for teachers]. Avtory-uporiad.: V. Bereka, A. Halas. Kharkiv: Ranok, 2018. 496 s. [in Ukrainian].

16. *Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145–VIII* [Pro osvitu: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017r. №2145–VIII]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].

17. *Profesiinyi standart "Vykhovatel zakladu doshkilnoi osvity"* [Professional standard "Preschool teacher"]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-profesijnogo-standartu-vihovatel-zakladu-doshkilnoyi-osviti> [in Ukrainian].

18. Tanko, T. (2004). *Teoriia ta praktyka muzychno-pedahohichnoi pidhotovky maibutnikh vykhovateliv doshkilnykh zakladiv u pedahohichnykh universytetakh* [Theory and practice of music-pedagogical training of future teachers of preschool institutions in pedagogical universities]. Kharkiv [in Ukrainian].

19. Shvaika, L. (2017). *Pedahohichnyi monitorynh u DNZ* [Pedagogical monitoring in preschool educational institutions]. Kharkiv : Osnova [in Ukrainian].

© Н. А. Зобенько, Ю. О. Соловей, В. Г. Бондар, 2025

Оглядова стаття

Надійшла до редакції 01.05.2025

Прийнято до публікації 04.06.2025